

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב - לשונית

ורב - תרבותית
ה-1 וה-3 בינואר, 2013
המכללה האקדמית הדסה

חוברת תקצירים

<p>יום שלישי, יט' בטבת תשע"ג 1.1.2013 אולם זקס, מכללה אקדמית הדסה, רח' הנביאים 37 אספקטים מחקריים וקליניים באוכלוסיות רב-לשוניות ורב-תרבותיות</p>	
התכנסות, רישום ומושב פוסטרים	15:30 – 16:00
דברי ברכה: נשיא המכללה האקדמית הדסה, פרופ' ברטולד פרידלנדר	16:00 – 16:10
פרופ' יואל וולטרס, אוניברסיטת בר-אילן החלפת צופן/קוד וסימני שיח כאתגרים באפזיה אצל דו-לשוניים	16:10 – 17:00
דר' ריטה סבר, האוניברסיטה העברית והמכללה האקדמית הדסה מפגשים בין-תרבותיים באבחון וטיפול	17:00 – 17:50
Dr. Yael Neumann-Werth, Queens College of the City University of New York Group Aphasia Therapy with Yiddish Bilingual Speakers	17:50 – 18:15
הפסקת קפה ומושב פוסטרים	18:15 – 19:00
דר' הילה יעקובי, האוניברסיטה העברית יכולות עיבוד פונולוגי והבדלים אינדיבידואליים בקרב לומדי שפה זרה	19:00 – 19:25
דר' אורן בלס, המכללה האקדמית הדסה, התחנה לטיפול בילד ובנוער ע"ש א. אילן וקליניקה פרטית מה קורה כשטיפול נערך בשפה שאינה שפת האם של המטפל?	19:25 – 19:50

תקצירי הרצאות

החלפת צופן\קוד וסימני שיח כאתגרים באפזיה אצל דו-לשוניים

Codeswitching and Discourse Markers: Challenges for Bilingual Aphasia

פרופ' יואל וולטרס, אוניברסיטת בר-אילן

The talk examines two clinically controversial phenomena, codeswitching and discourse markers, as potential tools for facilitating fluency in bilingual aphasia. I begin by introducing structural, pragmatic and fluency features of the two phenomena and their systematic uses in bilingual speech. A sociopragmatic-psycholinguistic framework is offered as an integrative model that distinguishes among social, pragmatic, psychological and linguistic motivations for both codeswitching and discourse markers. Finally, I argue that these two phenomena may be useful as facilitators of fluency in bilingual aphasia.

The lecture will be held in Hebrew   ההרצאה תינתן בשפה העברית

**הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013**

מפגשים בין-תרבותיים באבחון וטיפול

דר' ריטה סבר, האוניברסיטה העברית והמכללה האקדמית הדסה

בישראל, כמו בחברות מהגרים אחרות, רב הסיכוי שאדם הנזקק לאבחון ו/או טיפול יקבל מענה ע"י מטפל מקבוצת תרבות שונה משלו. במקביל, בעלי התפקידים במערכות הבריאות, הרווחה והחינוך נדרשים לא פעם לאבחון ו/או לטיפול במוטבים השייכים לקבוצת תרבות שונה משלהם. מקרים כאלה הם בעייתיים הן למטפל והן למטופל.

במחקרים בחו"ל נמצאו מקרים בהם תהליך האבחון לקה בחוסר דיוק והפרעות שאובחנו היו חריפות יותר מהמצב האמיתי (Li-Repac, 1980), או שהאבחון היה ממש שגוי (Simon, 1997). ממצאים כיוון דומה נמצאו גם בישראל בתחום האבחון הדידקטי, של לקויי למידה (בלר, 2002) כמו גם בטיפול נפשי בין-תרבותי (לצר, 1996).

עבור קלינאי תקשורת, אבחון ו/או טיפול במישהו ששפתו ו/או תרבותו שונים משלהם הוא מאתגר במיוחד.

סקירת ספרות שהזמנה באלברטה שבארה"ב ב-2004 הצביעה על חוסר בקלינאי תקשורת רבת-תרבותיים ו/או דו-לשוניים, העדר הכשרה מספיקה של קלינאי תקשורת לעבודה עם מטופלים מתרבויות אחרות, ואי-התאמה של כלי אבחון שפתיים ללשוניות שאינן אנגלית (SLP Literature Review, 2004). בסקרים שנערכו בארה"ב דווחו קלינאי תקשורת על אי-בטחון או העדר מסוגלות בבואם לאבחן ולטפל בילדים מרקע לשוני ותרבותי שונה. ההסברים לכך כללו העדר הכשרה מתאימה וחוסר ידע על הבדלים תרבותיים (Guiberson et al, 2006).

מודעות גוברת למצבים כאלה הניבה פרסומים המצביעים על הצורך בפיתוח כשירות תרבותית אצל המטפלים, מציגים בעיות נפוצות ו/או מציעים הנחיות לטיפול מיטבי במצבים כאלה (למשל: אוטסרובסקי 2009; אלקרינאווי, 1999; נובל, 2007).

המחקר האיכותני שחלק ממצאיו יוצגו כאן הוא הראשון, למיטב ידיעתי, שנתן במה למטפלים לתאר את אשר קורה להם במפגשים הבין-תרבותיים הללו, כולל המפגש עם הורים מתרבות אחרת כאשר המטופל הוא פעוט/ילד.

בפברואר 2012 רואינו בראיון מובנה-למחצה 72 בעלי תפקידים טיפוליים, מהם 50 בתחום הבריאות ומתוכם 17 קלינאי תקשורת.

הממצאים מכילים בין היתר תיאורים עשירים של מפגשים בין-תרבותיים של קלינאי תקשורת בישראל, בין : מטפלים יהודים ומטופלים ערבים; מטפלים ערבים ומטופלים יהודים; מטפלים יהודים ישראלים ילידיים ומטופלים עולים חדשים; מטפלים יהודיים חילוניים ומטופלים יהודיים חרדים.

The lecture will be held in Hebrew   ההרצאה תינתן בשפה העברית

Group Aphasia Therapy with Yiddish Bilingual Speakers

Dr. Yael Neumann-Werth, Queens College of the City University of New York

In the rich multilingual and multicultural city of New York, there is a great need for group aphasia therapy programs to accommodate the linguistic and cultural needs of various ethnic groups. These groups are the ideal forums to encourage generalization of functional communication skills to natural environments (Elman, 2004; Elman & Bernstein-Ellis, 1999). This presentation will discuss the formation of the first Brooklyn-based group aphasia therapy program that addressed the bilingual and bicultural needs of Jews from Yiddish-speaking backgrounds. The program, called SPEAC (Support and Promote Effective Aphasia Communication), was created with the mission of providing its members with culturally sensitive support (e.g. psychosocial, life participation, and communication) that would also promote individual goals and progress via numerous functional activities for practice and success. An overview of the challenges and considerations in working with this population and lessons for dealing with other language groups will be presented.

The lecture will be held in English   ההרצאה תינתן בשפה האנגלית

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

יכולות עיבוד פונולוגי והבדלים אינדיבידואליים בקרב לומדי שפה זרה

**Phonological Processing in Successful versus Unsuccessful Foreign
Language Learners: Electrophysiological Correlates of Vowel
Contrast Discrimination**

דר' הילה יעקובי, האוניברסיטה העברית

Aptitude for foreign language learning varies greatly between individuals, and some people exhibit severe difficulties in learning a foreign language without suffering from dyslexia or lower IQ. This difficulty may partly emanate from poor speech discrimination abilities. The present research examined brain responses to novel vowel contrasts in an unfamiliar language during passive listening by successful and unsuccessful second language learners. Analysis of the mismatch negativity (MMN)-P3a-late discriminative negativity (LDN) complex revealed significant differences between the groups in the MMN and P3a components latencies, showing longer latencies for both components in the unsuccessful group. The LDN component was significantly lower in amplitude in the unsuccessful group both in anterior and posterior sites. These results suggest that unsuccessful learners may rely on less efficient neural mechanisms for speech perception at three different stages of preattentive phonological contrast processing in an unfamiliar language.

The lecture will be held in Hebrew   ההרצאה תינתן בשפה העברית

מה קורה כשטיפול נערך בשפה שאינה שפת האם של המטפל?

**Psychotherapy in English by A Native Speaker of Hebrew – A
Personal Account with some Theoretical Reflections**

דר' אורן בלס, המכללה האקדמית הדסה, התחנה לטיפול בילד ובנוער ע"ש א. אילן
וקליניקה פרטית

This talk describes what happens when psychotherapy is done in a language which is not the therapists' native language. Language has multiple levels of meaning. There is a "straight forward" level, and levels that are dependent on wide contexts – cultural and others. One challenge of the therapist is to be accurate about the straight forward meaning. The therapist may be inaccurate either in understanding or in conveying straight forward meaning. Even if messages are delivered and understood accurately in the straight forward level, often other levels of meaning are lost or delivered inaccurately.

I would like to discuss two major effects of the awareness of the risk of inaccuracy. One is its effect on power relations in the therapeutic dyad. It is more difficult for therapist and client alike to assume that the therapist understands better what is going on in the therapy session, or in the client's life, and it affects things like the client's willingness to follow the therapist and the therapist's confidence. The other effect is a possible tendency to try and use language as "transparently" as possible as a tool for activating culturally neutral mechanisms of change (such as changing a maladaptive belief or interpreting a specific defence mechanism). Such an approach forgoes the possibility of using language as a medium embedded in wide contexts. The therapist may avoid using idiomatic language. The therapist may try to avoid communicating in implicit levels and avoid possible complex messages, that idiomatic language enables.

The lecture will be held in Hebrew   ההרצאה תינתן בשפה העברית

תקצירי פוסטרים

Cross-Language Generalization – Always? Sometimes? Not at all?

Merav Raveh, Hadassah Academic college, Alyn Hospital: Pediatric and Adolescent
Rehabilitation Center Jerusalem

One of the topics in bilingual aphasia research refers to cross-language generalization, which may occur. In this case study, the aim was to examine whether treatment in L2 (Hebrew) influences the non treated L1 (Arabic). The participant, an Arabic-Hebrew bilingual is a 16 year old male who was admitted to Alyn Pediatric & Adolescent Rehabilitation Hospital post penetrating TBI. He was diagnosed with Expressive Aphasia and was treated in Hebrew (L2) for a year. Arabic (L1) was assessed yet never treated. The procedure included a naming test "Shemesh", a 5 picture sequence story ("shubi") and a spontaneous speech sample on a topic not related to language or culture. All tests were administrated 3 months post release, initially in L1 followed by L2. The administrators were two SLP's who are native speakers in the language of testing. Results showed an overall recovery in both languages on specific tasks that were examined. Most of the recovery was found in L2, on the narrative tasks there was little to no transfer from L2 to L1. This study supports the notion that in treating bilingual aphasia, cross-language generalization does not always occur. It may depend on factors such as pre and post CVA / TBI language proficiency, language dominance, shared linguistic elements between languages, language environment post CVA / TBI, type of aphasia treatment approach and the effect of spontaneous recovery.

Therapy transfer between languages in bilingual patients with aphasia

Aviva Lerman, Hadassah Academic college

The question of therapy transfer between languages in bilingual patients with aphasia is an important one since SLPs do not always speak all languages of the patient, and their therapy time is usually limited. In this study the extent that speech therapy in one language impacts on word retrieval in the non treated language, in bilingual patients with aphasia, was studied. The participant was a sixty year old late sequential bilingual patient (L1 French – L2 Hebrew), ten months post left CVA, with motor aphasia in both languages. His French was better than his Hebrew both pre and post CVA. The patient's word retrieval skills were tested in Hebrew and in French both before and after semantic therapy in Hebrew. The results showed a clear increase in word retrieval abilities on those words in which therapy was conducted. There did not appear to be within-language transfer to other words in Hebrew, but there may have been cross-language transfer to French. These results lend their support to those researchers who have found that therapy in a patients' L2 may improve their L1 even without within-language transfer, which is encouraging news for SLPs treating bilingual patients with aphasia in their L2.

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

יום חמישי, כא בטבת תשע"ג 3.1.2013
אולם זקס, מכללה אקדמית הדסה, רח' הנביאים 37

אספקטים מחקרניים וקליניים באוכלוסיות רב-לשוניות ורב-תרבותיות בקרב ילדים

התכנסות, רישום ומושב פוסטרים	15:30 – 16:00
דברי ברכה: נשיא המכללה האקדמית הדסה, פרופ' ברטולד פרידלנדר	16:00 – 16:10
Dr. Elin Thordardottir, McGill University, Montreal, Canada Amount of Input in Bilingual Acquisition: Implications for Clinical Assessment and Intervention	16:10 – 17:00
דר' אניטה רום, קליניקה פרטית דו לשונית בגיל הרך, סוגים, יתרונות וקשיים אפשריים: על פי התאוריה והמעשה	17:00 – 17:35
דר' אינאס דיב, מנהלת אגף חינוך בעמותת יד ביד, המרכז לחינוך יהודי ערבי בישראל השפעת החשיפה היומית של ילדים יהודים וערבים הלומדים במסגרת אינטגרטיבית- (בתי ספר דו לשוניים) על תפיסת האחר לעומת ילדים הלומדים במסגרת נפרדת	17:35 – 18:05
הפסקת קפה ומושב פוסטרים	18:05 – 18:50
פרי אילוז-כהן, M.A., אוניברסיטת בר-אילן מיומנות לשונית ותיפקודים ניהוליים קוגניטיביים בקרב ילדים דו-לשוניים	18:50 – 19:15
Ayman Jayusy M.A., Bar-Ilan University Developing Early Triliteracy: The Effect of Metalinguistic Awareness on Reading Within and Across Three Languages	19:15 – 19:40

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1-3 בינואר 2013

תקצירי הרצאות

Amount of Input in Bilingual Acquisition: Implications for Clinical Assessment and Intervention

Elin Thordardottir, McGill University, Montreal, Canada

The language assessment of bilingual children and the accurate identification of language impairment in this population is notoriously difficult due to the vast heterogeneity of the bilingual population. The rate of bilingual development is influenced by a multitude of factors. However, the single strongest of the factors that determine how fast each language is acquired may be the sheer amount of exposure received in each language. This talk will present research data documenting the effect of amount of bilingual exposure on the development of each language of bilingual children with and without language impairment across domains of language knowledge and language processing. Clinical implications will be discussed, including the application of bilingual norms and nonword repetition tests to assess bilingual children, and typical assessment profiles of bilingual children with Primary (Specific) Language Impairment (PLI). The findings also shed important new light on the underlying nature of PLI and its different surface manifestations across languages.

The lecture will be held in English

ההרצאה תינתן בשפה האנגלית

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

דו לשוניות בגיל הרך, סוגים, יתרונות וקשיים אפשריים: על פי התיאוריה והמעשה

Bilingualism in Childhood: Advantages and Possible Difficulties-Based on Theory and Practice

ד"ר אניטה רוב, קליניקה פרטית, מרצה בכירה באקדמיה הבינלאומית – מכון מופ"ת

עד היום ישנם מחנכים והורים שחושבים כי דו לשוניות מסובכת מדי לילדים ועדיף להתמקד בשפה אחת. היום ברור על פי מחקרים וניסיון חינוכי שהיתרונות עולים בהרבה על החסרונות.

1. מהם היתרונות? שליטה בשפת המיעוט מקנה לילד בטחון עצמי בזהות שלו ושל משפחתו. יש פיתוח רב של אזורי השפה. לילדים דו לשוניים יש לא פעם יתרונות חברתיים וכן נמצאו יכולות מטא-לשוניות גבוהות.

2. מה הקשיים של ילדים דו לשוניים?

- הם מתחילים לדבר 3 – 6 חודשים אחרי ילדים חד לשוניים.

- עד גיל שש אוצר המילים שלהם בכל שפה קצת פחות משל חד לשוניים.

- לגדל ילד דו לשוני זה מחויבות ומאמץ לא פשוט.

3. מה צריכים הורים לעשות כדי לגדל ילד דו לשוני?

3.1. צריך תוכנית. מתי, מי וכיצד לחשוף את הילד לכל אחת מהשפות?

3.2. לחשוף את הילד לכל שפה כ- 15 – 20 שעות בשבוע (כשליש מזמן הערנות שלו).

3.3. לחשוף את הילד לכל שפה ברמה אוריינית.

3.4. להפריד עד כמה שאפשר בין השפות.

3.5. להפגיש את הילד עם ילדים דוברי שפת המיעוט.

3.6. כדאי להיעזר בסייעת בגן או בסטודנטית דוברת שפת המיעוט.

4. יש ילדים שהתחום הורבאלי אינו מתפתח אצלם במהירות. יש לכך סיבות שונות כגון: עיכובים התפתחותיים, דלקות

אוזניים חוזרות, שינויים שדורשים משאבים רבים כמו גרושים, מעבר ארץ. במקרים אלה יהיה איחור וקושי בדרגה

מסויימת בכל אחת מן השפות. אולם, אין זאת אומרת שנוותר על החשיבות של החשיפה לשתי שפות. חשוב שקלינאית

התקשורת תיתן להורים הדרכה ביחס להעשרת כל אחת מהשפות. בהרצאה אתאר דרכים לסייע להורים באתגר

שלפניהם.

The lecture will be held in Hebrew

ההרצאה תינתן בשפה העברית

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

השפעת החשיפה היומית של ילדים יהודים וערבים הלומדים במסגרת אינטגרטיבית- (בתי

ספר דו לשוניים) על תפיסת האחר לעומת ילדים הלומדים במסגרת נפרדת

**Seeing isn't Believing: The Effect of Intergroup Exposure on Children's
Essentialist Beliefs About Ethnic Categories**

ד"ר אינאס דיב, מנהלת אגף חינוך בעמותת יד ביד, המרכז לחינוך יהודי ערבי בישראל

קטגוריזציה הנו תהליך קוגניטיבי בסיסי שבו משתמשים אנשים כדי להבין את העולם שמסביבם. באמצעות קטגוריות אנו מסיקים כיצד להתייחס לבני אדם שונים. מחקרים הראו כי אנשים מאמינים שקטגוריות חברתיות מסוימות הן אמיתיות, בנות קיימא, ונתפסות כבעלות מהות יחודית וקבועה. המחקר המוצג כאן חקר עד כמה ילדים ישראלים מקבוצות אתניות שונות אוחזים באמונות כאלה לגבי קטגוריות חברתיות שונות: מעמד חברתי, מגדר, מראה חיצוני, דתיות, מקצוע ולאום. שני חוקרים מידן ואורטוני (1989) הרחיבו את התפיסה הקטיגורילית וטענו שישנן קטיגוריות מסוימות שילדים וגם מבוגרים מייחסים מאפיינים מולדים, קבועים שנשארים לאורך זמן ושעבורם אפשר להסיק מסקנות לגבי אנשים אחרים ששייכים לאותה קטיגוריה. לתפיסה הזו קראו חשיבה מהותנית- Psychological essentialism.

במחקר המוצג נחקרו 516 ילדים מארבע תתי-קבוצות השתתפו במחקר: ילדים יהודים חילונים וערבים מוסלמים שלומדים בבתי ספר נפרדים, וכן ילדים יהודים וערבים הלומדים במסגרת אינטגרטיבית משותפת- בתי ספר דו לשוניים. הילדים השתייכו לשלוש קבוצות גיל: ילדי גן-חובה, ילדי כיתה ב' וילדי כיתה ו'. ניסוי 1 העריך את השפעת החשיפה היומית על קטגוריות הלאום. מימד זה נמדד על ידי סכום האיזכורים הספונטניים של קטגוריות הלאום בקונטקסט של משחק. הממצאים מראים שהחשיפה הגבירה את הבולטות של קטגוריות הלאום ובעיקר בין הילדים היהודים הלומדים במסגרת האינטגרטיבית. ניסוי 2 העריך את מידת הרלוונטיות היחסית של איזכור קטיגוריות חברתיות שמאפיינות דמויות שמופיעות בסיפור. הממצאים מראים ש: א) אין הבדלים בין הקבוצות בגיל הגן, ב) כבר בגיל כיתה ב', הילדים היהודים הלומדים במסגרת אינטגרטיבית הזכירו הכי הרבה את קטגוריית הלאום. ניסוי 3 בדק אם החשיפה היומית השפיעה על אמונות מהותניות של ילדים לגבי קטגוריית הלאום. הממצאים מראים ש: א) ילדים בגיל הגן מארבעת הקבוצות התחילו באותה רמה של חשיבה מהותנית, ב) החשיפה הורידה את רמת המהותנות באותה מידה אצל ילדים יהודים וערבים הלומדים במסגרת האינטגרטיבית, ג) הירידה המשמעותית במהותנות התרחשה מוקדם יותר אצל ילדים יהודים הלומדים במסגרת משותפת. ממצאים אלה מראים לראשונה שבמסגרת החינוכית האינטגרטיבית, מודעות גבוהה יותר ללאום ה"אחר" מתפתחת ביחד עם הפחתה של תפיסה מהותנית של האחר.

The lecture will be held in Hebrew

ההרצאה תינתן בשפה העברית

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

מיומנות לשונית ותיפקודים ניהוליים קוגניטיביים בקרב ילדים דו-לשוניים

Language Proficiency and Executive functions by Bilingual Children

פרי אילוז-כהן, החוג לאנגלית, אוניברסיטת בר-אילן

רקע: מחקרים הראו שקיימת לקות קוגניטיבית בקרב ילדים חד-לשוניים לקויי שפה, גם כאשר לא קיימת מעורבות שפתית (Ulman & Pierpont, 2005). לעומת זאת, נצפה ייתרון בתפקודים ניהוליים קוגניטיביים בקרב דו-לשוניים בעלי מיומנות לשונית גבוהה לעומת חד-לשוניים תקינים (Bialystok, 2001).

שיטת המחקר: המחקר הנוכחי בדק את הקשר בין מיומנות לשונית ותיפקודים ניהוליים – עכבה, יצירת מושגים והעברה, בקרב 43 ילדים דו-לשוניים דוברי אנגלית ועברית בני 7;1 – 4;1. נערכה השוואה בין הקבוצות הבאות: (א) דו-לשוניים מאוזנים עם מיומנות לשונית גבוהה (N=14) (ב) דו-לשוניים עם עברית כשפה דומיננטית (N=8) (ג) דו-לשוניים עם אנגלית כשפה דומיננטית (N=11) (ד) דו-לשוניים עם מיומנות לשונית נמוכה (N=10).

ממצאים: המחקר מצא קשר חיובי בילדים דו-לשוניים בין מיומנות לשונית לבין יכולת עכבה. המחקר גם מצא קשר חיובי בין מיומנות לשונית לבין יכולת העברה. ממצא זה דומה לממצאים אחרים בקרב ילדים חד-לשוניים לפיהם, ילדים חד-לשוניים לקויי שפה הראו יכולות תפקודים ניהוליים נמוכות יותר לעומת ילדים חד-לשוניים תקינים (Im-Bolter et al., 2006).

כמו-כן, ממצאי המחקר מראים שנקודת החיתוך היא בין ילדים דו-לשוניים עם מיומנות לשונית נמוכה לבין שאר קבוצות הילדים הדו-לשוניים. לפיכך, על-מנת שילד דו-לשוני יוגדר כלקוי שפה עליו להיות מאובחן ככזה בשתי השפות ולא רק באחת מהן (Hakansson et al., 2003).

יתרה מכך, המחקר מראה שילדים דו-לשוניים עם יכולות העברה גבוהות יותר הם אלה שיותר קל להם לרכוש את השפה השנייה. מאידך, המחקר גם מראה ששחיקת השפה הראשונה בקרב ילדים דו-לשוניים אינה קשורה בהכרח ליכולות קוגניטיביות, אלא יותר לגורמים סוציו-שפתיים.

ביבליוגרפיה:

Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. New York: Cambridge University Press.

Hakansson, G., Salameh, E. K., & Nettelbladt, U. (2003). Measuring language development in bilingual children: Swedish-Arabic children with and without language impairment. *Linguistics*, 41, 255-288.

Im-Bolter, N., Johnson, J., & Pascual-Leone, J. (2006). Processing limitations in children with specific language impairment: The role of executive function. *Child Development*, 6, 1822-1841.

Ullman, M., & Pierpont, E. (2005). Specific language impairment is not specific to language: The procedural deficit hypothesis. *Cortex*, 41, 399-433.

ההרצאה תינתן בשפה העברית

**Developing Early Triliteracy: The Effect of Metalinguistic Awareness on
 Reading Within and Across Three Languages**

Ayman Jayusy, Bar-Ilan University

This study investigated the correlative and predictive relationships of three metalinguistic awareness skills (phonological awareness, orthographic awareness and morphological awareness) to within-language and cross-language word reading, pseudo word decoding and reading comprehension in the three languages of 104 Arabic (L1)-Hebrew (L2)-English (L3) trilliterate children in fourth (mean age= 8.5), sixth (mean age= 10.5) and eighth (mean age= 12.4) grades. Listening comprehension in each language as well as cognitive processing skills were also measured in order to control for their roles in reading. First, we tested for differences between languages and grades in children's performance on all metalinguistic and reading tasks. Second, cross-linguistic transfer in the three metalinguistic awareness skills was tested. Third, within-language correlations between the three metalinguistic awareness tasks and all reading measures were investigated in each of the three languages. Fourth, cross-linguistic correlations of metalinguistic awareness in one language and all reading skills in the other two languages were also examined. These analyses were conducted with the intent of gaining insight into universal and language specific factors in reading as well as modular processing in three possible cross-linguistic pathways. In further exploration of this latter issue, the concurrent metalinguistic predictors of word reading skills were tested in each language using hierarchical regression in three different cross-linguistic pathways: L1 to L2/L3, L2 to L1/L3, and L3 to L2/L1.

The results showed significant grade level differences on all metalinguistic awareness and reading tasks except on pseudo word reading fluency. All three metalinguistic awareness skills correlated (transferred) across the three tested directions. As for within-language correlates of reading, all metalinguistic awareness skills were found to correlate with reading within all three languages. Phonological awareness was the only skill that correlated with all reading accuracy, fluency and comprehension measures in all three languages. With respect to cross-linguistic effects, the results showed that metalinguistic awareness skills (phonological, orthographic, and morphological) transferred (correlated) tri-directionally (from L1 to L2 and L3, from L2 to L1 and L3, and from L3 to L2 and L1). More importantly, we found that phonological, morphological, and orthographic

**הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
 המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013**

awareness skills in any of the three languages tested (L1, L2, or L3) were correlated with at least one reading measure in the other two languages. The results showed that phonological awareness was the strongest unique within-language concurrent predictor of word and pseudo word reading accuracy in Arabic (L1), Hebrew (L2) and English (L3). Within-language effects indicated that, while word reading accuracy in Arabic (L1) and English (L3) was only predicted by phonological awareness, word reading accuracy in Hebrew (L2) was uniquely predicted also by orthographic and morphological awareness skills. Cross-linguistic effects showed that L1 phonological awareness plays an independent role in L2/L3 word reading accuracy even in a trilliterate context involving languages of unrelated orthographic and morphological structures. The results from the regression analyses showed that the Arabic (L1)-Hebrew (L2) language pathway was the only pathway to yield the most extensive concurrent predictability where all three metalinguistic awareness skills in Arabic (L1) uniquely predicted Hebrew (L2) word reading measures. Namely, phonological, orthographic, and morphological awareness in Arabic (L1) explained unique and independent variance in Hebrew (L2) word reading measures. The regression results showed that reading comprehension in Arabic (L1) was uniquely predicted by phonological awareness (a domain-specific skill) after controlling for cognitive skills and listening comprehension (domain-general skills) which explained the largest portion of variance in reading comprehension in Arabic (L1). However, the results showed that reading comprehension in Hebrew (L2) and English (L3) was only predicted by the cognitive measures and listening comprehension (domain-general skills) with no other skills contributing any additional unique variance. Thus, reading comprehension is processed similarly across different languages while word reading is rather language-specific since it is processed differently relating to the orthographic and structural features as well as the linguistic status (L1/L2/L3) of the language concerned. The study provides novel theoretical insights and practical educational implications into early simultaneous teaching of reading in three languages.

Unpublished Phd. Dissertation (Under Review)
 By Ayman Jayusy and under the supervision of Prof. Saiegh-Haddad
 Linguistics, Bar-Ilan University

The lecture will be held in English

ההרצאה תינתן בשפה האנגלית

תקצירי פוסטרים

רכישה לקסיקלית אצל ילד דו לשוני, עם איחור שפתי והשפעתה של שפה אחת על השנייה

מלי קצב הנדלמן, המכללה האקדמית הדסה

שאלות המחקר:

א. מה מידת השפעת לימוד מכוון של אוצר מילים בשפה אחת על הלמידה באותה השפה אצל ילד דו לשוני עם איחור שפתי?

ב. האם קיימת השפעה של הלימוד המכוון בשפה אחת על השפה השנייה?

משתתפים : ילד בן שלוש שנים מבית דובר רוסית המשולב במסגרת חינוכית דוברת עברית החל מגיל שנה. על פי אבחונים פורמאליים ודיווחי ההורים, קיים איחור בשתי השפות, בכל תחומי השפה.

שיטה : נבנה מבדק אוצר מילים המכיל עשרים תמונות הקשורות למטבח. המבדק הועבר בשפות הרוסית והעברית. עקב קושי של הילד בשיום בשפה הרוסית, נבדקה גם רמת הזיהוי.

בהמשך, מתוך המילים שלא שויימו במבדק, נבחרו עשר מילות מטרה לטיפול ושלוש מילים נוספות, שלא קיבלו אימון. לאחר שלושה מפגשי אימון טיפוליים בשפה העברית, הועברו המבדקים שוב.

תוצאות : הנבדק הציג למידה של 30% מהמילים בשפה העברית. בשפה הרוסית, לעומת זאת, לא נצפה שיפור בשיום, אך נצפה שיפור של 20% ביכולת הזיהוי.

מסקנות : התוצאות תואמות לספרות המדווחת שהגורמים המשפיעים על רכישת אוצר מילים הם כמות ה-input, המודל השפתי והתייחסות הילד אליו ואסטרטגיות הלימוד. לעומת זאת, לא נמצאה השפעה בין השפות. יתכן שהדבר נובע מכך שהלימוד לא נערך בשתי השפות והשפות לא חולקות מאפיינים דומים.

**הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
 המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013**

יכולת השליפה והארגון הלקסיקלי-סמנטי של ילד דו-לשוני עם SLI בהשוואה לבן-גילו הדו-לשוני

בעל התפתחות תקינה

בת עמי מורנו, המכללה האקדמית הדסה

מחקרים שונים מצאו כי לילדים דו-לשוניים עם SLI ידע סמנטי דל יותר ורשת-קשרים-סמנטיים פחות משוכללת מאשר לבני-גילם דו-לשוניים בעלי התפתחות תקינה.

מטרת המחקר הנוכחי היא לבדוק הנחה זו, בילד דו-לשוני אנגלית-עברית עם SLI המשווה לבן-גילו הדו-לשוני בעל ההתפתחות התקינה.

במחקר נבדקו 2 ילדים דו-לשוניים דוברי אנגלית-עברית בני 7 שנים, האחד עם SLI והשני בעל התפתחות תקינה.

לנבדקים הועברו תתי-מבדקים שונים באנגלית ובעברית (מתוך 4 CELF ומעש"ה, בהתאמה) לשם הערכת יכולות השליפה והארגון הלקסיקלי-סמנטי, בכל שפה. בנוסף הועברו שאלוני הורים על-מנת לקבוע את המיומנות והדומיננטיות השפתית.

מניתוח התוצאות של הילד עם SLI נמצא כי בעברית, שהיא שפתו הדומיננטית והמיומנת, הביצועים טובים יותר. נתון זה מצביע על-כך שלדומיננטיות ולמיומנות השפתית השפעה רבה על יכולות השליפה והארגון הלקסיקלי-סמנטי. באשר לסוג המשימה, נמצא כי לשני הנבדקים משימות השיום קשות יותר (תפקדו בהן בגבול התחתון של הנורמה) מאשר משימות הדמיון הבודקות את הארגון הלקסיקלי-סמנטי. בהשוואה בין הנבדק עם SLI והנבדק בעל ההתפתחות התקינה, נראה כי בעברית ביצועיהם זהים בעוד שבאנגלית ביצועי הילד עם ההתפתחות התקינה טובים הרבה יותר משל הילד עם SLI, שאינו מיומן באנגלית. גם כאן בולטת חשיבות הדומיננטיות והמיומנות השפתית.

התוצאות הזוהות של הנבדקים בשפה המיומנת-דומיננטית (עברית), מעלות תהיה לגבי הילד עם SLI: האם ביצעו הם תוצאה של טיפול שפתי יעיל? או שמא אובחן כילד עם SLI באופן מוטעה, היות והאבחון נעשה בעברית, שפה שהילד עוד לא רכש על-בוריה בזמן האבחון?

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

השפעת המרחק הפונולוגי בין ערבית מדוברת לסטנדרטית על איכות הייצוג הפונולוגי של מילים

אצל ילדים

לינא האג', אוניברסיטת תל אביב, פרופ' אלינור סאיג-חדאד, אוניברסיטת בר אילן ופרופ' דורית רביד, אוניברסיטת תל אביב

איכות הייצוג הפונולוגי מתייחס לאיכות האחסון של המידע הפונולוגי, והיא מתפתחת לפי מידת החשיפה של הילד למילה ביום יום (Elbro, 1996). קיים קשר הדוק בין איכות ייצוג פונולוגי לבין הצלחה במשימות שונות של שפה דבורה. השפה הערבית מתאפיינת בתופעת הדיגלוסיה, מחקרים שנערכו בעשור האחרון מראים כי תופעת הדיגלוסיה מעכבת תהליכים פונולוגיים בסיסיים (Saiegh-Haddad et al., 2011). המחקר הנוכחי בדק את השפעת הפער הפונולוגי על איכות הייצוג הפונולוגי של מילים משלוש קטגוריות שונות: מילים זהות, מילים חופפות, ומילים שונות בין שתי השפות. בנוסף, נבחנו 4 סוגים של מילים בתוך קטגוריית המילים החופפות: מרחק הברתי, פונמי, פונמי והברתי ומרחק כמעט שונה. במחקר השתתפו 120 ילדים הלומדים בגן חובה, כיתה א', ב', ו'. הם התבקשו לקבוע האם הגירוי המושמע הינו מילה אמיתית או מילת תפל במטלת שיפוט אודיטורי ממוחשבת והביצוע של הילדים נמדד דרך שני מדדים התנהגותיים (דיוק וזמן תגובה). הממצאים הראו כי במדד הדיוק, המילים הזהות היו הקלות ביותר, לאחר מכן השונות ולבסוף החופפות וזאת בכל קבוצות הגיל. במילים החופפות המרחק ההברתי היה הקל ביותר, ואז הפונמי ולבסוף הפונמי וההברתי בכל קבוצות הגיל מלבד כיתה ו', בנוסף נמצא שיפור בביצועים עם העלייה בגיל. במדד זמן תגובה לא היו הבדלים מובהקים. המחקר מציג שני חידושים; הסתכלות ממוקדת בשלוש קטגוריות של מילים וחקר התפתחות איכות הייצוגים הפונולוגיים לפי גיל.

- Elbro, C. (1996). Early linguistic abilities and reading development: A review and a hypothesis. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal* 8: 453-485.
- Holes, C. (1995). *Modern Arabic: Structures, functions and varieties*. Essex: Longman Group.
- Saiegh-Haddad, E., Levin, I., Hende, N., & Ziv, M. (2011). The Linguistic Affiliation Constraint and phoneme recognition in diglossic Arabic. *J Child Lang*, 24, 1-19.

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסייה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

Emergent Biliteracy Skills in Hebrew/English-Speaking Dual Language

Preschoolers

Tami Mor^{1, 2&3} and Isabelle Barrière^{2&3}

¹Bar Ilan University

²Brooklyn College, CUNY

³Yeled v'Yalda Research Institute

This study investigates emergent literacy in bilingual preschoolers in the US who are being taught both Hebrew and English oral and written forms.

Twelve preschoolers were administered tasks that tap various sub-skills including invented spelling, letter naming, print recognition, direction of book opening, distinguishing alphabets, and phonological processing. Questionnaires were administered to parents and teachers to collect information on the educational, linguistic and demographic context.

The results demonstrate that these bilingual preschoolers who are dominant in Hebrew, their Home Language, distinguish between the two alphabets in the early stages of emergent literacy but their learning of the direction of writing seems to reflect teaching methods. The significant correlations between English and Hebrew letter naming provide evidence of transfer. Probably due to the orthographic transparency of (vowelized) Hebrew compared to the opaque characteristics of English orthography and/or to the distinct patterns of letter names, most children's performance on letter naming is better in Hebrew than in English. The performance of this bilingual population on English phonological processing normed tasks is comparable to that of monolinguals, indicating that emergent literacy skills do not take longer to master for biliterate children.

The implications of these results for educators and clinicians will be discussed.

הכנס השלישי בנושא: הפרעות בתקשורת באוכלוסיה רב-לשונית ורב-תרבותית
המכללה האקדמית הדסה, 1 ו-3 בינואר 2013

Phonological Awareness in a Bilingual Language Impaired Child

Rima Abu Ktish, Hadassah Academic College

Phonological awareness refers to children's ability to reflect, process, conceptualize and manipulate the sub-lexical segments of spoken language such as syllables, onset and rhyme, and phonemes (Bradley & Bryant, 1983; Vellutino & Scanlon, 1987). This study was designed to test and compare phonemic awareness in two languages Arabic - Hebrew using first syllable deletion in a language impaired (SLI) bilingual child. The participant (age 4:09) is a sequential Arabic -Hebrew speaker with bilingual SLI. In order to assess his phonological awareness, a syllable deletion task was applied, two sets of words (Arabic and Hebrew) which included 10 two syllabic words in CVCVC structure. Each set of words consisted of five words: a set in which the second syllable had a meaning and a set in which the second syllable was a pseudo word (half of which were stressed). The results showed no difference in the subject's abilities in phonological awareness in both languages (Arabic - Hebrew). The subject showed difficulty in the first syllable deletion task in both languages, but succeeded when the remainder was a real word and not a pseudo word in both languages. Stressed syllable had no effect on the ability to omit the first syllable word. We can conclude that children with bilingual SLI may have difficulty in syllable omission tasks. The results may be due to individual differences in phonological skills between children.

Bilingualism among children with cochlear implant

Saeed Khalaily, Hadassah Academic College

Teaching spoken language to a profoundly deaf child with a cochlear implant is further complicated when the child's parents speak more than one language. This study was designed to explore 1) if exposure to a second language impacts the ability of children with cochlear implants to develop spoken language skills in their first language; 2) If children with cochlear implants can develop spoken language skills in two languages.

Methods: 4 children with a profound hearing-impairment, age 6 - 8;6 years were tested. All children received unilateral cochlear implants before the age of 3 years, and showed no abnormal cochlear anatomy or abnormal cognitive function. Two children resided in monolingual homes and two children resided in bilingual homes exposed to Arabic (the dominant language) and English (the second language). The subjects' language skills were evaluated using the same standard speech perception, receptive and expressive language measures for both languages.

Results: The results show that all the children have a language delay as compared to normal children development. The delay in Arabic was similar for all the subjects in all the skills tested. The delay in English was more significant than the one in Arabic.

Conclusions: The observation that the two bilingual children had the same language skills as the monolingual children may suggest that learning a second language does not impair first-language skills in children with cochlear implants. In addition it looks that cochlear implants can make oral proficiency in more than one language possible for pre-lingual deaf children.

Facilitative Effect for Bilingualism

Hadeel Abdel Rahman, Hadassah Academic College

Language exposure can have an influence on the languages one knows. For example, sensitivity to the case module in one language was found to trigger sensitivity in another language (Roeper, 2012). One of the structures which were reported to be difficult among children with SLI is the tense morphemes (Paradis, 2003). Thus, the aim of this study is to test if bilingualism has a facilitative effect on SLI children learning a second language, particularly on the production of morphosyntactic structures.

The participants were two children with SLI: one sequential bilingual (Arabic- English) boy aged 6:6, enrolled in an English speaking kindergarten since the age of 2:6), and one monolingual Arabic speaking girl aged 6:2. The children performed a sentence imitation task and a narrative task (the bilingual child in both of his languages). The children's morphological productions were analyzed quantitatively and qualitatively. The monolingual girl had a high percentage of errors in both tasks?. Both children had high rates of prepositional errors in Arabic, and the bilingual boy had higher rates of verbal errors in English.

The findings of this study revealed that cross-linguistic differences in morphosyntactic manifestations were similar in both the bilingual and the monolingual SLI children. These findings are consistent with those reported by Paradis (2003). Moreover, and as shown in the literature, tense morphemes were particularly vulnerable among both children with SLI in the study. Bilingualism may have a facilitative effect and an instructive value for children with SLI.